

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várad-utca 2127.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL.

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.

Tartalom. Személyes pályázat. Dombi Lajos. — Tanári székfoglaló. Dicsőfi József. — T á r e z a. A kijelentés szükséges volta. Szabó József. — Iskola ügy. Tanári székfoglalás alkalmával mondott beszédek. Tóth Sámuel. — Visszhang. Egy pap. — A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Nagyváthy Ferencz. — Egy és más stb. — Irodalom. — Különnfélék.

Személyes pályázat.

Midőn a legközelebbi zsinat tartásának ideje közelgett, többen hozzá szólottak a megalkotandó papválasztási szabályok kérdéséhez is s ennek ötletéből valának, kik a személyes pályázat mellett is fölemelték szavokat.

A zsinat alkotásai a mellett tőnek bizonyítást, hogy hatalmasabb vala szavok azoknak, kik a személyes pályázat ellen szálltak síkra, mert „a zsinati atyák“ szívében ezeknek hangjuk talált visszhangra, minthogy a próbapapolás megtiltatott.

Én a bukott félhez tartoztam, mert az „Erdélyi Protestáns Közlöny“ 1881-ik évi 33-ik számában megjelent „A papválasztás kérdéséhez“ című vezércikkemből láthatólag én a személyes pályázatnak valék híve, miről bizonyítást tesznek a jelzett cikkemben olvasható eme szavaim:

A mi a „Figyelő“ nt szerkesztőjének azon észrevételét illeti, hogy ő a „személyes pályázatnak“ nem barátja, e tekintetben én egész más nézetben vagyok. Ugyanis:

Habár egyszeri megjelenés s ott szószékbe lépés nem egészen kielégítő arra, hogy a papi állomásra pályázó egyéniségének hű tükrét tárja fel a gyülekezet előtt, mindazáltal elégséges arra, hogy általa némi fogalmat szerezzen magának a nép annak minőségéről s a pályázatra megjelentek közt az egybehasonlítást megtéve, a „pályázatra jogosult,“ s így a képesség hasonló fokán álló egyének közül azt válaszsza meg papjának, kit e tisztességre

belátása szerint közöttük legérdemesebbnek ítél. „Győzzön a jobb“ a hasonlók között!

Abban, hogy azon gyülekezetnél, melynek papja óhajt lenni, személyesen megjelenjék az illető pályázó s ott magát minden tekintetben kifogástalanul viselvén, egy templomi szónoklattal bemutassa magát a gyülekezetnek, én semmi lealázást nem látok a papra nézve, mert Isten ígését bármely gyülekezet előtt hirdetni nem csak hivatás-szerű, sőt Krisztus által egyenesen rendelt kötelessége a papnak, mert Megváltónk nem azt mondá tanítványainak, hogy csak egyetlen gyülekezetet részeltessenek az örök íge forrásából, sőt meghagyá: „Elmenvén, tanítsatok minden népeket!“

Ugyanazért egyiránt szent kötelességét teljesíti a pap, ha akár mint lelkész, akár mint azon állomásra pályázó, valamely gyülekezetnek templomában hirdeti Krisztus evangéliomát.

Szavam kiáltó szó lön a pusztában! Zsinatilag ki lön mondva, hogy a próbapapolás nem engedtetik meg.

Bár tisztelettel hajoltam s hajlom meg a megalkotott törvény előtt, de egyéni meggyőződésemet mindazonáltal nem tudám feladni s ennek következtében már 1885-ik évi aug. 8-án megjelent 32-ik számában a „Debreczeni Prot. Lap“-nak „Lelkészválasztási törvényeink“ című vezércikkemben ismételtlen fölemeltem erőltlen szavamat, újlag kifejezést adván azon óhajtásomnak, vajha a zsinat által alkotott lelkészválasztási szabályok tetőzete, a „személyes pályázatnak“ országa eljőne a közel jövőben!

Nézetemnek kifejezést adtam e szavakban:

A próbapapolást eltöltő §. eltöröltetését multhatatlanul szükségesnek látnám s helyette — szerintem — ilyenszerű szöveg lenne fölveendő: A kijelölés megtörténte után az esperes a kijelöltek mindenikének, egymás után következő vasárnapokon, külön-külön pályáorát tűz ki; a jelöltek a részökre kitűzött időben, illető egyház kebelében megje-

lenve, a rendes isteniszteletet végzik délelőtt és délután; azonban az egyház kebelében 24 órai időnél többet tölteni tiltatik a pályázóknak s ezen tilalom áthágói, mint szintén az oly pályázók, kik az istenisztelet végzésén kívül, akár simoniát gyakorlandók, akár más uton — s így törvényellenesen — az egyháztagekat magok részére meghódítani megkísérlik: a megválasztástól elzártnak s az általok elkövetett törvénysértés aránya szerint a törvény teljes szigorával sújtatnak.

Ezt a népjog és a kijelöltek — s így egyház és egyének közös — érdekében véleményezem elkerülhetlenül szükségesnek, mert ily módon nem 6—8 ember választaná tényleg a lelkészt (az ugynevezett „paphallgatásra kiküldöttek“ véleményezése folytán történvén legtöbbször a választás), hanem a hallgatók összesége saját szemével látná, saját füleivel hallaná a jelöltek mindenikét s így a többség által megkedvelt pályázó választatnék lelkészszé.

A nyílt versenytől holmi álszeméremérzet ne tartóztasson bennünket vissza! Nyílt, nemes téren mutassuk be magunkat azon nép előtt, melynek lelkésze lenni óhajtunk, s így szegjük utját a nép tévútra vezethetésének, (hogy ne alkalmazzassék a jelöltekkel szemben olyan csselfogás, hogy egy 30—33 éves jelölt úgy rajzoltassék le a választók előtt, mint 65 éves elerőtlenedett ember — mely tény megtörtént.)

Ezekhez azonban az érvek egész lánczolatát lehetne még fölhozni annak bizonyosságául, hogy a „személyes pályázat“ behozatalának ideje immár elérkezett, mert a visszaéléseknek sokkal nagyobb tere van — szerintem — a személyes pályázat nélkül, mint azzal.

Ha személyes pályázat van, akkor elesik éle az oly alaptalan rágalmaknak, hogy azzal korteskedhessenek valamely jelölt ellen, hogy „oly rút ábrázatú, hogy elszaladnának tőle a templomból“, „oly bozontos haját és szakált visel, mint egy oláh pópa!“ stb., mert az ily ráfogások alaptalan volta azonnal nyilvánvalóvá lenne, midőn a rágalmazott személyes pályázatra megjelenve, a választó közönség épen ellenkezőről győződnek meg saját szemével.

Mellőzve azonban a hosszas érvelgetést, legyen elég egyetlen hasonlattal élnem a jelenlegi lelkészválasztási szabályainkra vonatkozólag.

Olyannak képzelem ezt, mintha egy házasulandó ifjú részére szülői s rokonai egy menyaszszonyok névsorát állapítanák meg s aztán a násznagyok által megnézett és kedvelt hajadont vétetnék el feleségül az ifjúval a nélkül, hogy a házasulandók egymást látták volna az esküvő napjáig.

A násznagyok és házasulandók lehetnek különböző ízlésűek! Már pedig „de gustibus non est disputandum!“ s ha a házasság rosszul üt ki: ki lesz a hibás? . . .

E hirtelenében papirra tett soraimnak célja ismét-

ten gondolkodás tárgyává tenni, szőnyegre hozni a „személyes pályázat“ — szerintem — fontos és égető kérdését, mert hovatovább erősbödik ama szilárd meggyőződés, nézetem, hogy fennálló lelkészválasztási törvényeink épülete csonka, tetőnélküli „a személyes pályázat“ behozatala nélkül.

Isten velünk!

Nagyvárad, 1887. szept. 14-én.

Dombi Lajos.

Tanári székfoglaló.

II.

(Vége.)

Mélyen tisztelt Közönség!

A mily kevés jelentőséget tulajdoníthatunk a Jézus Krisztus után különben is 37 vagy 38 évvel született Flavius Josephus³¹⁾ Megváltónkra vonatkozó feljegyzésének (miután idevágó szavai megtörik a szöveg összefüggését; Eusebius († 340) előtt nem is idézi azokat senki; de meg így csakis egy keresztyén emlékezhetett volna meg az Urról s a zsidók közül senki, legkevésbé pedig Josephus, ki a zsidó messiási eszmét nem is említi, sem Jézust, holott ugyanő Ker. Jánost szépen kiemeli, mint a morál nemes, derék predikátorát,³²⁾ — mindezek alapján tehát azt mondjuk, hogy a Flavius Josephusnál található ama sokszor hivatolt helyet vagy keresztyén kéz dolgozta át későbbben czélzatosan, vagy pedig egyszerűen beszúrta a Josephus szövegébe), — annál többre becsüljük Cornelius Tacitus híres római történetíró (szül. úgy 54 körül Kr. u.) „Christus“-ra vonatkozó bizonyágtételét,³³⁾ mely az Ur nevét a világtörténelembe eltörölhetlen betűkkel írta be, természetesen pogány elfogultsággal. Érdekesnek tartjuk Plinius³⁴⁾ (szül. 62-ben Kr. u.) Traján császárhoz intézett levelének azon pontját is, melyben Krisztusról („quasi Deo“) és követőiről van szó s melynek tartalma jó részben meg egyezik a Tacitus bizonyágtételével. Negatív források gyanánt megemlítjük az apokryph evangyéliomokat is, melyeknek mesés előadása, szintén a történeti Krisztushoz vezet a gondolkodó lelkeket,³⁵⁾ azon Krisztushoz, kinek tanítványai és legközelebbi hívei által rajzolt képét ujszövetségi szent könyvünkben, közelebbről kánoni evangyéliomainkban találhatjuk fel.

S ez kölcsönöz az ujszövetségnek Kr. hívei előtt páratlan becsét, túlvilági varázst; ezért adunk igazat Tischendorf³⁶⁾ e szavainak: „das neue Testament ist das wichtigste und heiligste Buch der Welt.“ E tudat³⁷⁾ indította a prot. egyház tudósait arra, hogy annyi időt és fáradságot szenteljenek az ujszövetségi iratok s főképen az evangyéliomok eredetének, előállításának kutatására; e tudat hatása alatt választám meg én is székfoglaló értekezésem tárgyát, melyben „A szynoptikus evangyéliomok kritikája és apológiája“ cím alatt, egyik fontos tantárgyam az „ujszövetségi bevezetés“ egy nagy érdekű szakaszáról kívánok röviden szólni.³⁸⁾

Mi tehát a Jézus Krisztusba vetett hitünket az evangyéliomokból, mint történeti okmányokból akarjuk

meríteni. Erre nézve azokat történeti nyomozás alá kell vennünk, hogy tájékozassuk magunkat alaposan azoknak becsé és hitelessége felől s hogy megtudjuk, mit és mennyit tanulhatunk azokból Megváltónk életére nézve. De lehet-e az evangéliomokat ily tudományos kritika mérlegén mérni? Arról, hogy ez eljárás nem sérti az ujszövetségi iratok gyűjteményének, kánonának tekintélyét, épen magának e kánonnak előállása történetéből győződhetünk meg.

Lássuk tehát először röviden azt, hogy a történeti vizsgálódás, mai álláspontján, miképen vezet le az ujszövetségi könyvek szent gyűjteményének, kánonának előállási történetét?

„Das Christenthum ist „Buchreligion“ von Anfang gewesen“, mondja Holtzmann.³⁹⁾ E tétel csak az esetben áll, ha a Buch szót az ószövetségre vonatkoztatjuk, mely az első keresztyének előtt nagy becsben részesült. Pál apostol az ószövetségi könyvekből mintegy 30-szor idéz e megkülönböztető jelezővel: γράμματι (v. ö. 1 Kor. 10, 11. Gal. 3, 8. Róm. 15, 4. 2 Kor. 3, 7—11. 11, 3 stb.), ugyanő levele olvasóinál felteszi az ószövetség olvasását (ἀνάγνωσις τῆς πλαισίου διαθήκης 2 Kor. 3, 14.). De a keresztyénség szent folyama, szorosán véve a dolgot, nem könyvből fakadott. Azok a betűk, miket a Krisztus szent ujja Ján. 8, 6. 8. szerint κατέγραψεν εἰς τὴν γῆν, nyomtalanul tűntek el s maig sem tudja biztosan senki sem, hogy micsoda nagy gondolatoknak voltak azok szentelve! Magától a Megváltótól nem maradt ránk csak egyetlen jóta sem.

Amaz első pünköszt után az Úr tanítványaiból és híveiből Jerusálemben egy kis gyülekezet alakult, mely szeretetteljes összejövetele alkalmával nemcsak énekelt és imádkozott (Csel. 1, 14.), s nemcsak az ószövetségi szent könyveket olvasgatta, hanem, — a mi igen természetes, (s talán épen ez az oka, hogy erre nézve ujszövetségi szent könyvünkben semmi feljegyzést nem találunk, v. ö. mégis Luk. 24, 14. 32. 34. kv), — hálásan emlékezett meg az Úrnak földi életéről is, a mint ezt ma is megteszszük, különösen áldásos életü szerelmeseink sírja felett. S hogy egymást a hitben erősíthessék, kiváltképen emlegették a Mester tanító szavait, de aztán felelevenítették emlékekben az Ő nevezetesebb tetteit, csodáit is, hiszen ezek vagy alapját képezték az Ő tanító megjegyzéseinek, vagy pedig legalább természetes összefüggésben voltak ezekkel. És pedig úgy, hogy egyik a másik előadását bővítette, javította, kiigazította, miután az Úr mellett egyikőjük egy, másikőjük más beszédnek és cselekedetnek volt fül- és szemtanúja s miután jelen voltak köztük a tanítványok is, kik a jó Mester nyilvános életéről a legilletékesebb tanúbizonyosságot szolgáltathatták. Ily egyszerű, csupán csak a lényegesekkel gondoló megemlékezéseknek természetökre tartozik az, hogy az események részleteibe nagyon be nem bocsátkozik, a szereplő mellékszemélyekre és azok számára súlyt nem fektet, sem pedig idő- és helymeghatározásokra ki nem terjeszkedik. S mert ez elbeszélők épülni és építeni akartak „ama Krisztus“ nyilvános életének szemmel látott nagy tényeiből és füllel hallott páratlan tanításaiból, tehát eszök ágában sem állhatott történetírási szigorúsággal felölelni a Mester egész földi életét, csakis nyilvános messiási szereplésének nagy mozzanatai érdekelvén őket.

Igy alakult az Úr nyilvános életéről egy kis hitteles beszédkör. S hozzá mily szerencsés alakban! A ki

csak Dán. könyvét olvasta is valaha eredeti nyelven, tudhatja, mily szegény szavakban és szókötés tekintetében az arám nyelv, mennyiszor előfordul egy és ugyanazon kifejezés csak egy rövid szakaszban is. Az Úr és hallgatói a szyr-színezetű arám nyelvet⁴⁰⁾ beszélték; épen ezért nem lehetett ama beszédkör valami változatos, egyszerű volt s mint ilyenek az ismétlés természetéhez volt kötve. De ennek is megvolt a maga előnye: könnyen megtartható volt ama beszédkör egyszerűsége folytán még azok által is, kik csak második kézből vették azt. S csak ily alapon történhetett aztán, hogy e beszédkör híven, megcsönkítés és meghamisítás nélkül adatott hagyományképen szájról-szájra jó ideig.

Nehéz és szükségtelen is lett volna azt rögtön írásba foglalni. Hiszen bétölt az Úrban az is, hogy Ő a szegényeknek hirdette az evangéliomot. (És. 61, 1. lásd Károli fordítását). Az írástudók ellenségei s közelebbi tanítványai ἀνθρώποι ἀγράμματοι καὶ ἰδοῦντες: (Csel. 4, 13.), azaz rabbi képzettséggel nem bíró s nagyon közönséges emberek valának,⁴¹⁾ kiken legkevésbé sem lehet csodálkoznunk, hogy Mesterök életének rendszeres megírására azonnal nem vállalkoztak. S ha tudjuk, hogy a zsidók körében egészen a Krisztus utáni 2-dik századik büntetés alatt volt megtiltva a szájhagyomány útján fentmaradt törvényt írásba tenni, megértjük, hogy az e korbéli zsidóság nem is nagyon buzgólkodhatott minden áron írással cserélni fel a tiszteletreméltó szájhagyományt. De meg ha a tanítványok szemtanúi voltak amaz örök békességet hozó Krisztus földi életének, az élő szó erejével predikálták azt szerte e világnak (Mk. 16, 15.) s nem holt betűkben terjeszték annak ösmeretét, miután erre Mesterök sem utasította őket.⁴²⁾

De csakhamar beállt a keresztyének körében is a valóságos iratok használatának szükségessége. Az apostolok, a Szentlélek és hit e csodás hősei megindultak térítői utaikon. Azonban feladatuk természeténél fogva egy helyen soká nem időzhetvén, ha valamely város vagy környék keresztyéneivel érütközni akartak, a távolból levelet kellett hozzájuk intézniök. Így jöttek létre az apostoli levelek, melyekben az olvasók úgy a krisztusi igaz tan, mint a valódi keresztyéni életre tartozólag, buzdítással egybekapcsolt apostoli felvilágosítást találtak. Ámde az apostolok nemcsak helyről-helyre jártak, de egymásután el is költöztek az élők földéről azokkal egyetemben, kik az Úr földi életének még szemtanúi valának. Múlhatlanul gondoskodni kellett tehát oly iratokról, melyekben a Mester beszédei s életének fontosabb mozzanatai feljegyeztessenek s ekként az elfogyatkozás és meghamisítás veszélyétől megőriztessenek. Ekként álltak elő az evangéliomi iratok, mindenesetre későbbben, mint általában az apostoli levelek. Hogy aztán ez evangéliomi feljegyzések kezdetben igen egyszerű alakban jelentek meg, így felelvén meg amaz említettem beszédkörnek s hogy e feljegyzések mellett jó ideig a szájhagyomány is tekintélyben állt, ez hosszas bizonyítgatásra nem szorúl s majd látni fogjuk.

Idézetek, jegyzetek.

³⁹⁾ Antiqu. Judaic. 18, 3, 3. „Ez időtájon (t. i. a Pilátus ideje körül) élt Jézus egy böles ember (σοφὸς ἄνθρωπος), ha ugyan szabad őt embernek (ἄνθρωπος) nevezni, mert rendkívüli dolgokat (παράδοξων ἔργων ποιητής) vitt végbe; tanítója volt ő mindazoknak, 39*

kik szeretik az igazságot hallgatni s sok zsidót és pogányt nyert meg magának. Ő volt a Krisztus (ὁ Χριστός). Midőn Pilátus őt nagyjaink vádjára kereszthalálra ítélte, követői nem szüntek meg hív szeretettel adózni néki; mert 3-adnapra élve jelent meg nekik (ἐφ' ἂν ἡ ζωὴ ζῶν), a mint ezt sok más csodás dologgal egyetemben előre megmondták róla az isteni próféták. S most is fentáll a róla nevezett keresztyéneknek felekezete."

³²⁾ Antiqu. Judaic. 18, 5, 2. "... ἀγαθὸν ἀνδρα, καὶ τοὺς Ἰουδαίους καλεῖσθαι ἀρετῆν ἐπασκούντας, καὶ τῆ, πρὸς ἀλλήλους δικαιοσύνη καὶ πρὸς τὸν Θεὸν εὐσεβεῖα χρωμένους."

³³⁾ Ann. XV. 44. „Auctor nominis ejus Christus, Tiberio imperitante per procuratorem Pontium Pilatum supplicio adfectus erat, repressaque in praesens exitiabilis superstitio rursus erumpebat, non modo per Judaeam, originem ejus mali, sed per urbem etiam, quo cuncta undique atrocita aut pudenda confluunt celebranturque."

³⁴⁾ C. Plinii Caecilii Secundi Epistolae et Panegyricus, Lipsiae 1741. Lib. X. Epist. XCVII.: „soliti stato die ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo dicere... Multi omnis aetatis, omnis ordinis utriusque sexus etiam vocantur in periculum et vocabuntur, neque enim civitates tantum, sed vicus etiam atque agros superstitionis istius contagio pervagata est."

³⁵⁾ Rudolph Hofmann: Das Leben Jesu nach den Apokryphen. Leipzig 1851. Vorwort... „in der That, wir wüssten nicht, welches Mittel trefflicher wäre, den Schriftverächter zur Sehnsucht nach der lauern Milch des Evangeliums zurückzuführen als dies, ihn an dem widerwärtigen Getränke der Apokryphen sich satt trinken zu lassen... Wir wagen kühn zu behaupten, dass die Lecture der Apokryphen Niemanden von dem Christenthum ab, sondern ihn demselben nur zurückführen kann. Das Erhabene wird überall nur noch herrlicher hervortreten, wenn man ihm das Niedrige an die Seite stellt."

³⁶⁾ I. m. 122-ik lap.

³⁷⁾ Első volt, ki az evangéliumok nagy jelentőségét a Jézus Krisztus életére vonatkozólag kellőképen hangsúlyozta: Ch. H. Weisse, (Die evangelische Geschichte 1838.; Die Evangelienfrage, 1856.).

³⁸⁾ A múlt év az ujszövetség kritikájára vonatkozólag gazdag termékenységű volt: 3 derék „Bevezetést“ adott a teológiai irodalomnak. Az 1-ső: Einleitung in das neue Testament, von Friedr. Bleek, 4-ik kiadásban W. Mangold által kiadva, (Berlin. 1886.). A 2-dik: B. Weisstól: Lehrbuch der Einleitung in das Neue Test. (Berlin, 1886.). S a 3-dik: H. J. Holtzmanntól: Lehrbuch der hist. krit. Einleitung in das Neue Test. (2 Aufl. 1886. Freiburg.) E 3 nagybecsű munkán kívül használtam még: E. Reuss: „Die Geschichte der heil. Schriften Neuen Testaments“ (5-te Aufl. Braunschweig 1874.) cz. művét. Egyebekre nézve lásd az útalásokat.

³⁹⁾ Einleit. 97-ik l.

⁴⁰⁾ Lásd ezikkeimet a „Debr. Prot. Lap“ 1886. évf. 48—50. számaiban: A bibl. arám nyelvről.

⁴¹⁾ Ha ez az ujszövetségben megemlítve nem volna, a tanítványok eredeti foglalkozásából (p. o. a 4 első tanítvány halász volt), azok tanúlatlanságára következtetni teljességgel helytelen eljárás lenne. Az ipart, a mesterséget senki szégyennek nem tartotta az Úr zsidó kortársai között sem. אַהֲבָה אֶת הַמְּלָאכָה (== szeresd a kézművességet) mondá Sema'já. (Pirké 'ábóth I. 10.)

יְהִי תַלְמוּד הַתּוֹרָה אִם יִרְדֵּךְ אֶרֶץ שְׁיִינְעָרָ שְׁנִיחָם
(= szép a törvény tanulása együtt a mesterséggel, מְשַׁבַּח עֵין

mert a mindkettőben való fáradozás felelteti a bünt), mondá Rabbán Gamli'él (Pirké 'ábóth II. 2.). Pinehasz főpap eredetileg kőfaragó סַפֵּי (Szifra. 192^b) volt; Osaja és Khanina rabbik suszterek voltak, Abba, Khanan és Juda rabbik pedig szabók, (טַיִת), míg Ada épen halász (צִיָּד) volt. A Talmudban több mint száz rabbi fordul elő, kik mind kézművesek is voltak. Lásd Frz. Delitzsch: „Jüdisches Handwerkerleben“ Dritte Aufl. Erlangen 1879. 76. s köv. lk.

⁴²⁾ B. Weiss: Das Leben Jesu 2-te Aufl. 1884. Berlin. B. I. 1. s 15. s köv. lk.

Dicsőfi József.

Tárcza.

A kijelentés szükséges volta.

(Értekezés.)

(Vége.)

Az ókor philosophiája után szellőztessük csak egy kissé az ujkor bölceletét s kérdezzük meg, hogy midőn a mult század philosophiája elszakadt a hittől s ezzel együtt a positiv keresztyén kijelentéstől és bűvárlata alapjául az absolut scepticismust tette, mely azt tanítja, hogy minden ismeret bizonytalan, hogy absolute minden kétséges, talán szerencsésebb volt, mint az antik philosophia? Épen nem, mert mint minden tévelynek, ugy ennek is muló ephemerszerű volt az élete; de nem is lehet az máskép, mert sem egyesek, sem a társadalom nem élhetnének, ha nem nyugodnának a biztosan megismert igazság alapján; azért az emberiség átlag véve mindig annak tartá a scepticismust, a mi valósággal, t. i. beteges kinövésnek az emberi szellem történetében, elszigetelt esetleges tüneménynek. Az ujkorszak minden philosophiai irányának hasonlóképen ez volt a tragikus sorsa. Jött az egyik és eltemette a másikat, hogy halálával a harmadiknak készítsen helyen. Mintegy kaleidoskóp képei, ugy változnak itt a különböző bölceleti rendszerek. Eszünkbe jut a regebeli Kronos, ki folyvást elnyeli saját gyermekét, — ha e bölceleti rendszerek születését és halálózását látjuk. A pantheismus legyőzte a rationalismust és a criticismust, ő maga pedig a materialismus előtt rakta le a fegyvert. Igen, mert a lélek kenyere az igazság, szelleme csak ebből és ebben él, a hazugság pedig megöli a lelket, mert a léleknek nyomorusága az. (Bölcs. 1; 17.). Ezeknek a bölceleti rendszereknek pedig, elvitázhatatlanul igaz, hogy alapjok és kiindulási pontjok egyáltalán nem a hamisítatlan és örök igazság, hanem a tétovázó, imbolygó és halálra érdemes tévely volt.

Hamis tanrendszer a pantheismus, mely egy végső legfőbb elv egységét veszi alapul és ezt tekinti a létező dolgok egyedüli megfejtési okának. A minden lénynek ezen legvégső oka végtelen, belőle származott minden, a mi a természet és szellem országában él és mozog. Eddig ugyan a keresztyén világfelfogással megegyezik, de itt kezdődik az eltérés, mert míg a theismus szerint ezen egy végtelen

lény nem csak alapja minden létnek, hanem annak teremtő oka is; nem csak a világban létezik lény, hatalma és jelenléte által, hanem a világ előtt és fölött is, mely az ő teremtménye; élő, öntudatos, személyes Isten, — addig a pantheismus az ő különböző változataiban azt hirdeti, hogy ezen végső alapja minden dolognak magokban e dolgokban rejlik, mint az egy, közös lét, Absolut, mely lényegileg nem különböztet a dolgoktól, azokban nyilvánul és valószínűleg megsemmisülve azokhoz nem úgy viszonylik, mint ok az okozathoz, hanem mint állag az ő járulékaikhoz. Ha ez állana, akkor a világi dolgok, minthogy az egy örök, szükségképi és végtelen állagnak tünetnyei, épen oly örökösek, szükségképi, végtelenek volnának, mint ezen állag; mert minden lényeknek tünetnyei, minden állagnak sajátjaiban kell nyilvánulnia. Ámde a világi dolgok nem ilyenek, ellenkezőleg alig támadnak, már elmúlnak; ideiglenesek, esetlegesek, végesek. Azért nem is lehetnek ugyanazon lények tünetnyei, hanem különböző, magokban álló véges lények. A pantheismus eltörli az igazság kritériumát, feladja önmagát, mert hiszen szerinte minden egy és ezen egy Isten; tehát a véges egyszersmind végtelen, a végtelen véges. A pantheista világnézet semmi egyéb, mint a képzelődés játéka; a képzelő tehetséget foglalkoztatja, de a gondolkodó lélek előtt meg nem állhat.

A mint a fent említett és röviden vázolt világnézetek nem képesek a dolog eredetének és lényegének kérdésére kielégítő választ adni és a világproblemát megoldani: épen úgy a materialismus is, a józan emberi ész eme kigúnyolása, ama nagy kérdésekkel szemben erőtlen és tehetetlen marad. Mert mi a materialismus? Rendszer, tan, mely azon alapeszméből indul ki, hogy mindannak, a mi a világegyetemben létezik, kezdve az utolsó darab kötől, a lények valamennyi fokozatán keresztül föl egész az emberig — kezdete és principiuma, melyből származott, az anyag, egy öntudat és élet nélküli őselem. Csupán ezen anyag a valódi létező; ez örök, ez minden, kivüle nincs semmi: sem lélek, sem lelkiismeret, sem erény, sem szellem, sem Isten. Ez „az anyag ősoka minden létnek“ (Büchner). „Anyagból fejlődött a föld, a levegő, víz, minden, még a növekvő és gondolkodó lények is“. M o l e s c h o t t így bölcselkedik: „Ugyanazon széneny és légeny, melyet p. a növények a szénsavból és az ammóniából szívnak magokba, nem egyéb, mint fű, állat, ember, melyek utóvégre ismét szénsavvá és ammóniákká válnak. Ebben áll a körforgás csudája. Ez a dicső teremtés, mert el nem évül, el nem kopik; állat és ember benne kezdet fognak, egymást fejlesztik, nemesítik, fiatalítják. A halál semmi egyéb, mint a körforgás halhatatlansága.“

Ez volna tehát az anyagelvi tudomány veleje, magva. De hiszen ez a világnézet csupa ellenmondások halmazából áll, mert azt mondja, hogy az ősokek, a parányok (parányok azon legkisebb anyagrészecskék, melyek többé nem oszthatók, minden ilyen parányokból áll, Büchner) száma végtelen. Ámde végtelen szám nem gondolható, mert minden számot, mint illyent, szaporítani lehet; a mit pedig szaporítani lehet, az nem végtelen; egyszerűek és oszthatatlanok, és mégis mikor egymással összekötöttek, testeket, vagyis osztható valamit képeznek; öntudattal sem bírnak a parányok, mégis belőlök származik az öntudat; szabadságok sincs, mégis ők hozzák létre a szabad mozgást; vakok, hol-

tak, lelketlenek, mégis ők szülik az életet, ők adnak lelket stb.

Imé, a különböző bölcséleti rendszerek emez egyszerű és rövid vázolásából is kitűnik, hogy azok alapjokban hamisak; tenger bennök a tévely s csak egy csepp az igazság, úgy hogy bennök, sem egyikben, sem másikban a föltétlen igazságot kereső lélek nem találja meg a maga sulypontját, békéjét és nyugalmát. Az az örökös változás pedig, hogy egyik rendszer a másikat temeti el, azt mutatja, hogy azon lézagot, mely a hit helyén támad, ha egyszer az a világból száműzetik, semmiféle bölcséleti rendszer be nem töltheti; semmiféle tudás ki nem pótolhatja.

Az ujkor egynéhány bölcselőjének ama feltevésével akarunk még szembe nézni, hogy ki tudja, ha az emberiség előre halad, fejlődik és tökéletesedik, nem érheti-e el a tökéletes igazságot olyképp, hogy nyugodtan elmondhassa: „imé a kijelentésre csakugyan nem volt semmi szükség?“

A jövő prófétái nem akarunk lenni, — és bár elismerjük, hogy az emberi szellem nagyokat gondolt kijelentés nélkül is, dicső eszméket talált ki és sok szép igazságot hirdetett, — de tekintettel arra, hogy ezen igazságok számtalan tévelylyel vannak összekeverve; hogy az ember a jövőben is csak ember marad: gyarló, esendő, tévedésre hajlandó és így a haladás sikerét gátló akadályokat, a minők az értelmi hiány, munka sohasem fogja teljesen legyőzni: bátran, minden tartózkodás nélkül kimondhatjuk, hogy az emberi ész magában és maga által, nélkülözve a keresztyén kijelentés világát, a mint nem volt a multban és nem lehet a jelenben, épen úgy nem fog lehetni a jövőben sem az absolut igazságnak sem feltalálója, sem tanítómestere. Szükség volt tehát arra, hogy az Isten szóljon az emberhez; hogy ő jelentse ki magát, Ő, a kinek szava igazság, minden kételyt kizáró absolut igazság. Az ész már csak azért sem lehet az igazság tanítómestere, mert az észbeli istenismerés útja nem más, mint a bölcséleti speculatio útja, mely sok évi, mélyreható tanulmányt kíván és így áldásában csak azok részesülhetnének, a kik vagyonosak is, értelmesek is, szóval: az igazság csak a szellemi arisztokrátiáért volna; már pedig azt mondja Pál apostol: „Isten minden embereket akar idvezíteni és hogy az igazság ismeretére eljussanak (akarja)“ (1. Tim: 2; 4). Minden embert idvezíteni akar, tudósokat, együgyűeket; embereket, gyermekeket; gazdagokat, szegényeket; „azért küldött engem (Isten), hogy a szegényeknek hirdessem az evangéliumot.“

Oly vallás kellett az emberi lénnek, melyet a kijelentés által mindenki megismerjen, az igazságot megértse, magáéivá tegye és ez csak egy vallás lehet, az Istennek szent Fia által kijelentett keresztyén vallás, mely világosságot vet a tudomány és élet minden terére; mely legérthetőbb és legkielégítőbb magyarázatot nyújt Istenről, a világról, az emberről, ennek sorsáról és törvényeiről. Csak ez oldhatja meg a talányt, melyen az ész annyi évezreden keresztül hasztalan vajúdott; csak ez fejtheti meg a nagy kérdéseket, melyek a halandók elé ki voltak tűzve. Igen, mert ez absolut vallás; egyedül van az igazság birtokában és ezzel együtt oly hatalom érzetében, mely semmitől nem fél; semmit nem ignorál, mindent magába ölel. Az ezen vallásban való hit minden philosophia telje; itt éri el az ész a maga legmagasabb tökélyét; a lélek itt találja meg óhajtott nyugalmát; a szív itt lelheti fel a maga békéjét. Ki a bölcsesség

ezen forrásából iszik, többet tud, mint Plátó, bölesebb, mint Sokrátész.

Jegyzet: Pál apostolnak eme két kifejezését: „ὁ γὰρ θεὸς ἀποκάλυψιν ἐφανερώσα“ (Róm. 1; 19.), „κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου“ (Róm. 16; 25), összehasonlítván, kitűnik, hogy Pál apostol két kijelentést különböztet meg. Egyik a természetbeli és észbeli s ezt a φανερόν = manifestare szóval fejezi ki; a másik az Istenben elrejtett üdvtitok tulajdonképeni kijelentése, melyet ἀποκαλύπτειν = revelare ígével ad vissza. A mi nyelvhasználatunkban, tekintet nélkül arra, hogy a kijelentés manifestatio-é, vagy revelatio, felváltva jön elő e két kifejezés: „kijelentés“ — „kinyilatkoztatás“. Tagadni nem lehet, hogy a kijelentés szokottabb, gyakoribb is, mint a kinyilatkoztatás, de hogy melyik jobb? azt én ezuttal nyílt kérdésnek hagyom.

Báránd.

Szabó József,
ev. ref. segédlelkész.

Iskolaügy.

Tanári székfoglalás alkalmával mondott beszédek.*)

Mélyen tisztelt gyülekezet!

Tanári székfoglaló beszéd meghallgatására gyűltünk egybe s bizonyára szokatlannak tűnik fel, hogy épen a z o n férfiu hiányzik körünkből, kit évtizedek óta megszoktunk ilyen ünnepélyeken tisztelni. Főiskolánknak egyházi részről legfőbb kormányzója, főtiszt. R. B. ur nincs és nem lehet jelen. Táplálta ugyan a reménység, hogy ez iskolai ünnepélyt, mint már annyiszor történt, most is vezetheti, de egészségi állapota miatt e kötelessége teljesítéséről le kellett mondania; s nekünk nem marad egyéb hátra, mint fájlatva meg nem jelenhetését, buzgó óhajításunkkal kérni az egek Urát, hogy a nemes jellemű férfiút, egyházkerületünk bölcs kormányzóját, főiskolánk szellemi édes atyját, a mi örömeinkre s dicsekedésünkre még sokáig tartsa meg. — Megbizása folytán nekem jutott tehát a szerencse, hogy üdvözöljem ez iskolai ünnepélyen megjelent tisztelt gyülekezetet és megnyissam ez ünnepélyt néhány rövid szóval.

Egy megválasztott ifju tanár kívánja a tanszékét elfoglalni, mely lemondás folytán jött üresedésbe. Ugyanis az érdemekben gazdag tanfőú, Menyhárt J. 36 évi rendes tanári szolgálat után óhajtván a méltán kiérdemelt nyugalomba lépni, lemondását folyó évi január hóban beadta, a május hóban tartott egyházkerületi gyűlés, fájdalommal ugyan, de elfogadta e visszavonulását a kitűnő tanárnak, ki egész odaadással, a legnagyobb lelkiismeretességgel, hivatottsággal és szakértelemmel hűen szolgálta annyi időn keresztül iskolánk érdekeit.

Tisztelt gyülekezet! Nevezetes forduló pontot képez iskolánk történetében azon idő, midőn ő tanári székét elfog-

*) Tartotta Tóth Sámuel, a debreczeni főiskola akadémiai igazgatója, Dicsőfi József hittanár, szept. 11-én történt tanári székfoglalása alkalmával.

lalta. Ugyanis a dicső emlékü szabadságharcz után nehéz idők, a megpróbáltatás napjai következtek főiskolánkra is, az anyagi veszteséget, mely érte főiskolánkat a bankjegyekben, nem kevésbé súlyosbította azon körülmény, hogy főiskolánknak egyik kitűnő tanárát, a nagy nevű Péc z e l y J ó z s e f e t a halál ragadta el, a magyar irodalom tanára, a szintén országos hírvű L u g o s s i nem folytathatta hivatalát; a történelem és classicai irodalom tanára tantárgyait Sz ü c s I., jelenleg a depr. egyház főgondnoka s Búzás Pál jogtanár vállalják el; a magyar litteratura tanítására pedig Tóth József contrascribát alkalmazza a tanárkar. Már midőn, a mennyire lehetett, be volt rendezve a felső tanulóknak tanfolyama tanerőkkel, néhány nappal az iskolai év megnyílt előtt egészen váratlanul lemond tanári állásáról a buzgó és derék exegéta, Erdélyi J ó z s e f, ki a tanári kar ajánlatára a főiskolai szénior által lett helyettesítve. Ez a szénior M e n y h á r t J., ki tehát 1849. nov. 8-án bizatik meg a tanítással; egy évig úgy is működött, mint helyettes tanár; az 1850. szept. hóban tartott egyházkerületi gyűlés pedig egy évre ismét kinevezi ideiglenes tanárrá, Lugossi Józsefet visszaállítja a Péc z e l y tanszékére. Thót Ferenczet alkalmazza szintén ideiglenes minőségben. Mindkét ifju tanárnak állandósítása aztán, a következő évben, 1851-ben történt meg, a midőn nov. 8-án a tanári esküt letették és tanári hivatalukba beállítottak. 38 teljes iskolai év folyt tehát, mely alatt M. J. hivatalát folytatta itt e főiskolában; hogy miként, arról tanuskodik a keze alul kibocsátott mintegy 700 végzett theologus, tanuskodnak az egyházkerületnek kormányzó férfiai és egész református közvéleményünk.

Nyugalomba lépett nagytiszt. férfiu! A közelismerés kísér nyugalomdba, áldjon meg a gondviselés nemes sáfárkodásodért, a hűségért, melyet tanúsítottál. Összefort a te életed e főiskolaéval, résztvettél ennek nehéz napjaiban, meghallottad mindig és meghallod ma is, midőn e főiskolának szüksége van reád; adjon az ég erőt neked továbbra is.

Az 1884-ik évig ezen tanszékhez volt kötve mind az ó, mind az ujszövetségi írásmagyarázatnak tanítása; ezen évben azonban a debreczeni egyháznak áldozatkészsége folytán egy másik exegetikai tanszékét állított fel az egyházkerület, tisztán az ószövetségi magyarázatra; a régi tanár az ujszövetségi írásmagyarázatot tartván meg a maga számára. Ezen tanszékre hirdettetett tehát pályázat a M. J. lemondásával a folyó évben és a pályázók közül egyhangúlag a tavaszi egyházkerületi gyűlés alkalmával Dicsőfi József, a debreczeni egyház segédlelkésze s hely. theol. tanár választatott meg.

Mélyen tisztelt gyülekezet! Itt van közöttünk az ifju tanár, ki öntudatosan, kitartó munkával és szakértelemmel készült e pályára, a midőn őt üdvözölöm, fölbírom, hogy a bevett gyakorlat szerint tanszékét értekezése megtartásával immár foglalja el. Mi pedig ajándékozunk meg őt figyelmünkkel.

Az értekezés felolvasása után.

Tiszteletes férfiu, ez órától fogva főiskolánknak rendes theologiai tanára! Értekezésed tárgya, annak feldolgozása kétségtelenül igazolják a szép reményeknek és bizalomnak, melyek személyedhez kötve valának, bővmértékben beteljesülését. Jeles tehetséged, öntudatos, kitartó munkásságod: csalhatlan tanújelek a felől, hogy a tanszékét, melyet elfog-

laltál, be fogod tölteni s haladsz elődeidnek szép példája után.

A tanszék, melyet t. férfit elfoglaltál, egyik legrégibb főiskolánkban. Ki lehet mutatni, hogy a 16-ik század végétől kezdve a szentírásmagyarázattal önálló tanerő foglalkozott főiskolánkban, a mi a dolog természetéből következett is; mert ha egyházunk erősen hangsúlyozta, hogy csak a szentírás az egyedüli hit- és erkölcsszabályozó, annak eredeti szövege, az a döntő minden fölmerülhető kérdéseknél: akkor gondoskodnia is kellett a felől, hogy tudományosan felkészülve menjenek ki az iskola falai közül a leendő egyházi szolgák az Isten ígéjének hirdetésére.

Egy Laskói Jánosnak, Kismarjai Veszeli Pálnak, Szilágyi Tönkö Mártonnak, Komáromi Csípkés Györgynek, Tabajdi Sáska Jánosnak neveik fényesen ismeretesek. — Épen a múlt évben volt 100 éve, hogy a 35 évig ezen, akkor még ugynevezett keleti nyelvek tanszékén működött Vargyas János elhala, ki után most mint 6-ik utód lépsz az ő nyomába. Ormós András, Kocsi Sebestyén István, a sok küzdelmet kiállott Varga István, Erdélyi József, Menyhárt J. mind oly nevek, kiknek emlékét, érdemeit hálással kell örízni az utókornak. Haladj ezek után!

Örömmel üdvözöllek a főiskolai tanárkarok nevében is Örömmel fogadunk körünkbe, hisz gyermekségedtől kezdve ismerünk; ismerjük nemes törekvéseidet, buzgóságodat.

A tanárnak sikeres működése a mi körülményeink között attól függ, minő vonzalom, bizalom, ragaszkodás és szeretet viszonya fonódik közte s tanítványai között. E bizalmat és szeretetet ápoljátok kebletekben ti, a theologiai akadémia polgárai új tanárotok irányában, akkor lesz az ő terhe megkönnyítve, a cél elérése, mely felé küzd, biztosítva. Nem csak tanítani, de főleg nevelni, ez a kollégiumok rendeltetése.

A tisztelet, hálás kegyelet szent érzelmei támadnak bennem, valahányszor e nevek: depr. főiskola, Debreczen város és debreczeni reformált egyház lelkemben fölmerülnek. Debreczen városnak és egyházának neveltje és ápolója a főiskola, mindkét hatóság mint édes gyermekét tekintette és tekinti; innen van az áldozatoknak hosszú láncolata, melylyel körül vették kezdettől fogva féltett kincsöket. Legyenek azért általam üdvözölve e város és ref. egyházunk hatóságai, kérve, hogy a szívökhöz forrott gyermeköket, e főiskolát, továbbra is gondozzák és ápolják.

És különösen egyházunk főgondnoka, nagys. Szücs István ur, midőn Nagyságodat látom, lehetetlen, hogy vissza ne gondoljak azon nagy munkára, melyet Nagyságod tanári működésének utolsó éveiben végzett.

A mint már megnyitó beszédemben is említettem, a szabadságharcz bevégeztése után a megpróbáltatás napjai következtek főiskolánkra. Nagyságod egyike volt azon nemes lelkeknek, kik tevékeny részt vettek a nagy munkában, hogy főiskolánk fennálljon és virágozzék! Ott látjuk Nagyságodat minden alkalommal egy társaságban, miképen terveznek, gondolkoznak, hogy iskolánk és egyházunk az absolutismus igája alatt is életnek örvendezhessen. Elszálltak már, Isten ítélő széke előtt állanak azon férfiak lelkei s hallják a bátorító szavakat: „jól vagyon jó és hív szolgám,

többre bizlak ezután.“ Mind hűek, nagyok voltak ők, kiknek körében Nagyságod a munkát végezte: Szoboszlai Pap István, Fésűs András, Uray Bálint, Sápó Sámuel és még többen. Legyen emlékezetök áldott! Nagyságod pedig még éljen sokáig, hogy lássa a műnek biztos fejlődését, melynek alapköve letételénél oly nemesen közreműködött.

Hozzád emelem végre buzgó imámat, népek nagy Istene, mennyei Atyánk! Áldd meg hazánkat, koronás apostoli királyunkat, alkotmányos magyar kormányunkat, hogy védelmök és vezetésök alatt ref. egyházunk s iskolái felvirágozzanak. Legyen különösen áldásod e főiskolán, hogy álljon ez fenn mindvégig, míg magyar szó hangzik e hon határain és az evangyéliomi keresztyénség él és elvei hatnak és boldogítanak.

Visszhang

„Néhány szó a lelkészminősítési szabályzat módosításához“ cz. cikkre.*)

A „Debreczeni Protestáns Lap“ jelen évfolyamának 32-ik számában egy életre való cikk jelent meg Biber József urtól a lelkészminősítési szabályzat módosítása tárgyában. Teljesen egyetérték cikkiróval e tárgyban elmondott észrevételeit illetőleg egészen azon pontig, a melyben ez áll: „mondatnék ki, hogy a két vizsgai bizonyítványban levő összes tantárgyak három negyed részéből nyert egyforma calculusok adják a minősítést meghatározó általános osztályzatot.“ Sőt még ezt a pontot is szívesen aláírom, tehát indítványát egész terjedelmében helyesnek találom: de engedje meg nekem cikkiró ur, hogy kimondjam őszintén, miszerint ha csak ennyi mondatnék ki, még akkor nem érnék célt. A legnagyobb örömmel elismerem, hogy Biber József urnak emez indítványa — ha keresztülvitnének — megölné ama veszedelmes lernai hydrát, mely torzfejűt csaknem minden papjelölés alkalmával fölemeli napjainkban. De legyen szíves beismerni, miszerint a herkulesi munka ez esetben is csak úgy vezethet sikerhez, ha lesz valaki, a ki segélyére siet és elvégzi Herakles szolgájának tisztét, olyformán, hogy tüzes üszökkel megperzseli a hydrának csonka nyakát, mielőtt uj fejeket nevelhetne.

Azt állítom, ha csak annyi mondatnék ki, hogy az összes tantárgyak $\frac{3}{4}$ részéből nyert egyforma calculusok adják a minősítést meghatározó általános osztályzatot: akkor még mindig csak ott lennénk, a hol eddig voltunk. Megmondom, miért.

A kik például eddig kitűnő képesítést nyertek, azoknak is csak a tantárgyak $\frac{3}{4}$ részéből volt ilyen osztályzatuk, mivel az „írásbeli dolgozatokból“ — már pedig ez is ott van a bizonyítványokban — a tiszántúli egyházkerületben fennálló gyakorlat szerint, — egy pár nagyon kivételes esetet leszámítva — senki sem kaphat kitűnő osztályzatot. Míután már a két lelkész-képességi bizonyítványban össze-

*) E cikknek egyes tételeire megjelenése után mindenestre teszünk némi észrevételeket, annyival is inkább, mert a lelkészminősítési szabályzat ügyéhez magunk is hozzá akarunk szólni. Szerk.

sen 15 osztályzat fordul elő, ha a tárgyak $\frac{3}{4}$ -e, minden megkülönböztetés nélkül az írásbeliektől — lenne irányadó: ugyanis csak azok lennének kitűnő vagy jeles képesítésűek, a kik 11 vagy 12 tárgyból kitűnőt, vagy ugyanannyi jelest kaptak. Ha tehát ennek a számnak a szóbeli tárgyakból kell kitelni, mert a másik lehetőségre a fenebb mondottak szerint gondolni sem lehet: ismét ott vagyunk, a hol eddig, hogy t. i. azok lesznek kitűnő képesítésűek, a kik 12 szóbeli tárgyból ilyen jegyet kaptak. Eddig is így volt!

Az írásbeliből kapott „kielégítő“ osztályzat eddig sem szállította le a szóbeli tárgyak magasabb fokozatát s viszont nem is emelte feljebb a szóbeli vizsga eredményét az „írásbéli dolgozatokból“ nyert legmagasabb, a z a z jeles osztályzat.

Exempla docent!

Az 1885-ik év augusztus havában tartott első lelkész-képességi vizsga alkalmával kitűnően képesített ifjak között ketten voltak olyanok, kiknek az „írásbéli dolgozatokból“ „kielégítő“ osztályzatuk volt. Ellenben a nem kitűnően képesített atyafiak között is voltak ketten, kiknek az „írásbéli dolgozatokból“ „jeles“ osztályzat adatott, sőt egyiknek ezek közül a szóbeli vizsgákon is csak 1 tárgyból volt jeles osztályzata, a többi 7 tantárgyból pedig kitűnő calculus adatott.

Ezekből világos, hogy az írásbéli dolgozatokból nyert lezjobb érdemfokozat sem emeli feljebb a vizsgázó minőségét a vizsgáló bizottság előtt; ellenben az ebből kapott kielégítő jegy tetemesen leszállítja a kitűnően képesített pályázót is a candidáló bizottság szemében.

A kinek az exemplum nem elég: annak documentummal is szolgálhatunk.

Épen azért én is azt óhajtanám, a mit Biber József barátom, hogy mondatnék ki, miszerint a két vizsgai bizonyítványban levő összes tantárgyak $\frac{3}{4}$ részéből nyert egyforma calculusok adják a minősítést meghatározó általános osztályzatot, de utána tenni kívánom, hogy ugy az első, mint a második bizonyítványból hagyassanak ki az „írásbéli dolgozatokból“ czímen adatni szokott érdemjegyek, valamint a második bizonyítványból a „gyakorlati bibliamagyarázatokból“ czímű rovat is teljesen mellőztessék, annyival inkább, mert ezen indítvány keresztülvitelét nem csak a fentebbi szempontok követelik, hanem azon kiáltó ellentét és következetlenség is, mely a második lelkész-képességi vizsgáról szóló bizonyítvány szövegében előfordul, ugyanis:

A szóban levő vizsgának van tulajdonképen 6 szóbeli tárgya u. m. 1) Homilétika, 2) Katechétika, 3) Liturgika, 4) Papi gond, 5) Egyházjog, 6) Magyar protestáns egyháztörténelem. Írásbéli részét kizárólag házi dolgozatok képezik, melyek mind a practica theologia körébe tartoznak. És mi történik? Az, hogy a bizonyítványba az előbbi 4 tantárgy 2 tárgy alakjában van bevezetve, így:

„Homilétika s katechetikából“: „Liturgika s papi gondból“: ellenben az írásbeliek kétféle czímen állanak ott, ilyen kifejezések alatt: „Gyakorlati bibliamagyarázatokból“: „Írásbéli dolgozatokból“: Kérdem alázatosan, micsoda felfogás az, mely a practica theologiának ama két-két tárgya közt olyan szoros rokonságot lát, miszerint azokat képes jó lélekkel összeolvasztani? Lássuk csak, miben állhat amaz állítólagos tárgyrokonság?

A „Homilétika“ szerintem nem egyéb, mint „Egyházi szónoklattan“, ellenben a katechetika — felfogásom szerint — nem más, mint „Tanítási módszertan a confirmandusok oktatásához.“

Én e két tárgy között egy általában nem látok szorosabb rokonságot.

Ilyenképen nem látok tárgyrokonságot a liturgika és papi gond között sem.

Kérdem továbbá, micsoda felfogás az, mely oly nagy különbséget talál a második lelkészi vizsga írásbéli dolgozatai és a gyakorlati bibliamagyarázat között, hogy jónak látja ezekből külön-külön osztályozni az illetőket?

Tudomásom szerint a gyakorlati bibliamagyarázat is írásbéli dolgozat, legalább mint ilyet kívánják azt megma is a vizsgázó atyafiaktól és — szerény nézetem szerint — az írásbéli dolgozatok is — legalább részben — gyakorlati bibliamagyarázatok tartoznak lenni. Mert hát micsoda a predikáció, ha nem a gyakorlati bibliamagyarázatnak egyik faja? Csodálkozásomat kell kifejezni a következetlenség ama másik alakja felett is, mely szerint a bibliamagyarázat ily meglepően éles distinctióval különítetik el a többi írásbeliektől, ellenben a „Kátémagyarázatot“ nem találjuk az írásbéli dolgozatok egyik rendkívüli alakjaként feltüntetve, mint az előbbi, hanem csak sub intelligitur a másik csoportban, t. i. az „írásbéli dolgozatokból“ czím alatt, holott ezt már jogosabban lehetne megkülönböztetni a predikációtól, mint a gyakorlati bibliamagyarázatot.

Egy pap.

(Vége köv.)

A felső-szabolcsi ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A f.-szabolcsi ev. ref. egyházmegye második, úgy nevezett számadó közgyűlését f. évi szept. hó 13—14-ik napjain tartotta meg Nyiregyházán, Lukács Ödön esperes és Szesztay Károly legidősebb világi tanácsbíró urak elnöklése alatt.

Ezt megelőzőleg 11—12-én a számvevő bizottság vizsgálta felül az egyházmegye összes pénzügyeiről bejelentett különböző pénztárak évi számadásait. A nagy gondal és beható vizsgálat megejtett számadások e következő eredményeket tüntetik fel:

- 1) Lukács Ödön esperes úr kezeihez begyült, egyházköri — főiskolai — domesztikai illetmény czímén = 897 frt 20 kr. Kiadatott 855 frt 78 kr. Rendelkezésig pénzmaradvány 41 frt 42 kr. Kisebb hátrány czímen három egyháznál kint van 10 frt 25 kr.
- 2) Közigazgatási pénztárunk állása 9666 frt 14 kr.
- 3) Tűzbiztosítási osztalék állása 964 frt 69 kr.
- 4) Kéki egyházat illető Miskólczi-féle népnevelési s kisedovói alap 8468 frt 74 kr.
- 5) Pazonyi egyházat illető Horváth Mária-féle templom-alapítvány 27,528 frt 10 kr.
- 6) Pazonyi egyházat illető u. i. természetű szegény-alapítvány 2050 frt 39 kr.
- 7) Bökönyi leányegyházat illető Szeremley-alapítvány tesz 3420 frt 76 krt.
- 8) Tanítói gyámpénztár állása 13,097 frt 28 kr.

9) Egyházmegyei Litkey papi nyugdíj-alap 998 frt 63 kr.

10) Leikészi özvegy-árva-pénztár állása 54,039 frt 66 $\frac{1}{2}$ kr.

Megjegyeztetvén, hogy minden pénztárnál bizottság a legnagyobb pontosságot és lelkiismeretes gondozást jelenté a közgyűlésnek.

Az egyházmegye évi költségeloirányzata a jövő évre 1055 frt, melyre fedezetül rendelkezés alatt áll 1790 frt 90 kr, s így 735 frt 96 kr költségeloirányzati maradvány mutatkozik.

A mi magát a közgyűlést teljes egészében illeti, bizton és örömmel mondhatni, hogy az esperes úr idő- és korszerű alkalmi elmondott imája után, megnyiltától befejeztéig, a legnagyobb rendben folyt le, mi az elnökség tapintatosságáról s az annyira óhajtott, higgadt tanácskozásról tesz tanúságot.

Esperes ur időszaki jelentése vétetvén legelőször tárgyalás alá, a mult gyűlés óta elnökileg végzett ügyek körül tett intézkedések mind helyben hagyó tudomásul vétettek.

A különböző tárgyakban működött küldöttségek közül említésre méltó a téthi egyház összes épületei kijavításáról szóló elszomorító jelentés, mely szerint a jóakarátú, de szegény és tehetetlen hívek, ha nagy mérvben nem segíthetnek az országos közalapról, a különben állami és ártéri adók miatt eladósodott kicsiny egyházat az elzúllás és végbukás fenyegeti. Ezt megakadályozandó, az egyházmegye elhatározta, hogy a közelebbi segélyadatásnál első helyen fogja jelentékeny segélyre ajánlani.

A bákai úrbériség által 24 év előtt az egyháznak adományozott és azóta ettől használt 5 hold 1400 □ öl földnek saját nevére telekkönyveztetése, a fölmerült vi-szonyokból kifolyólag, egyházmegyei jogtanácsos közbejöt-tével ki lett mondva; valamint e jognak úrbériséggel szem-ben, törvényes uton való megvédését is egyházmegye magáévá tette.

Lelkészelő rendes tagokul: Szikszay József, Elek Dániel egyházi, Szesztay Károly világi, póttagokul: Szikszay Pál világi, Szabó Ferencz és Görömbei Péter egyházi tanácsbírák választattak meg.

Az egyházmegye szellemi és anyagi állapotáról szóló esperesi évi jelentés mindkét mezőn örvendetes előmeneteleket tüntet fel. Különösen az egyes egyházakban tett kegyes adományozások évről évre növekednek; mi a hívek vallásos buzgóságának, keresztyéni öntudatuk emelkedett-ségének elismerésre méltó oly tényei, melyek nem engednek egyházaink jövő sorsa felett aggódni s kétségbe esni. Ado-mányozásokból az egyes egyházakban mult évben befolyt 4886 frt 33 kr, 2 ezüst pohár, egy keresztelő terítő, négy úrasztali terítő, egy alpacca tányér, egy szószekterítő és 5 köből gabona.

Legyen az Ur áldása a számos kegyes adományozók munkás, keresztyéni életén!

A Mária-Pócs vidékén élő hitsorsosok evangélikus tiszta hitelvők megóvása céljából egyházmegyei ható-ságunk missiói állás szervezését hozta javaslatba; kikérendő leszen a ft. egyházkerülettől az orsz. közalapról való évi rendes segélyezés.

A jelentésben szereplő oly egyházak, melyekben az egyházi középületek elodázhatlan javítást, vagy átalakítást

igényelnek, felelősség kimondásával útasíttatnak, a nagyobb kiadás megelőzése indokából. haladéktalanul rendbeszedni épületeiket.

Lelkek száma 65,990; tehát 1005-tel több, mint tavaly.

A tanügy úgy bel- mint külterjileg előmenetelnek örvend; a kitűnő tanítók szaporodnak, a hanyagok érdem- legesen sujtatnak. Az ismétlő iskolák száma növekedik. A szakszerűleg és nagy gonddal össze állított esperesi évi eme jelentés egészében kinyomatni rendeltetett.

Mínthogy a kir. adófelügyelőségtől vett értesítés sze- rint alig van egyház, hol tetemes állami és ártéri adó ne ter- helné az egyházakat, amaz indítvány tétetett, „hogy minden helyen, hol arra más fedezet nincs, állami vagy egyházi teherviselés arányában, az a hívekre vettessék ki; pontosan behajtassék, a fölszaporodott és folyó állami és ártéri adókba illető helyre beszolgáltatassék; mert ellenesetben a bekövetkező ama veszélyekért, károsodásokért, melyek e tekintetben az egyházi ingatlanokat érhetik, — mint az már nem egy helyen szomorú képet tár elénk, — első sorban a presbyterium, másodsorban a hívek tétetnek egye- temlegesen anyagilag felelősökké.“ Az állami és ártéri adók fizetésére nézve különben egyházmegyénk, a ft. egyházke- rületnek e tekintetben 1867. aug. 135. sz. a. határozata állás- pontjára helyezkedik. Mely határozat felett a világi és egy- házi elem között nézet- és fogalmi eltérések jutottak fel- színre, a mennyiben a világi elem az „ujabb nyereségek“ alatt nem a tényleges fizetésjavítást, díjlevél-növekedést, szóval új fizetésnyerést ért, hanem a behivatalnokok kezén bármily régóta meglevő földeknek azon részét, mely az idők folyamán, habár mai napság is, csatornázás által a víz alól fészabadult; igyekeztvén e felfogás előtérbe lépte- tése által, a különben csekély díjazású behivatalnokok nyakába varrni minden szabályozási költséget.

Kék, 1887. szeptember 19.

Nagyváthy Ferencz,
egyházmegyei aljegyző.

(Vége köv.)

Egy és más az egyházi élet és a gyakorlati theologia mezejéről.

I.

Mélyen tisztelt Szerkesztő Ur!

Alant írott engedelmet kérek, hogy egy előttem föl- merült ügyben, melynek miként elintézésére nézve, meg- vallom, kissé zavarban vagyok, szerkesztő urhoz forduljak, azon reményben, hogy nem fogja tőlem sem megtagadni szíves tanácsát.

Az esetem már röviden a következő:

Egy zsákai születésű, de pár év óta Darvason lakó görög keleti vallású férfinak ez előtt mintegy 7 évvel halt el b.-sz.-mártoni születésű, ev. ref. vallású neje Ujfaluban, s ugyanott temettetett el is. S a temetés után csakhamar magához vette a férfi elhunyt nejeinek testvérjét, s ez idő óta több gyermekeik is lettek, kik — az atyafiak állítása szerint — mind törvényeseknek vannak bejegyezve egyik- másik görög keleti lelkészi hivatalnál, azon oknál fogva, mert az illető lelkészek nem kérdezték (az atyafiak állí-
*

tása szerint ismét), hogy vajjon megesküdték-e a szülék, hanem csak kereszteltek, és bevezették törvényeseknek. Hogy az illetők hitetlenül élnek együtt, ez csak most, a napokban tűnt ki, midőn az ugynevezett vadházasságban élőket kényszerítjük a megesküvésre, vagy az egymástól megválásra.

Az ilyen állapotban együtt élő fentnevezettek is eljöttek tehát hozzám, azon óhajukat fejezve ki, hogy ők meg akarnak esküdni. Én előbb is a férfi elhalt nejének halotti bizonylatát szereztettem be, majd a nő keresztlevelét, s ekkor látom meg, hogy a nő, kivel az atyafi — a több évi együtt lakás után — megnősülni akarna: testvére elhunyt nejének. Én azonnal megmondám nekik, hogy ez nem lehetséges atyámfiak, mert közöttük első fokú sógorsági rokonság van, és így ő Felsége által nyerendő engedélyre eskethetem meg csak magokat (ezt ők természetesen nem értik), de megijedtek, hogy micsoda temérdek költségbe kerülhet az, ők kénytelenek lesznek letenni arról, hogy meg- esküdjenek. Igen, mert mint szegény napszámosok anyagi- lag nem állíthatnák elő a szükséges költséget.

Hanem én azt is megígértem nekik, hogy szegénységi bizonyítvány alapján minden okmány bélyeg- és díjmentesen állíttatik ki számukra, (azt hiszem, hogy csak a püspök urnak előre beküldendő 10 frt tiszteletdíj nem enged- hető el).

Hanem itt merült most már fel a nehézség előttem arra nézve, hogy miként járjak el? Nevezetesen, hogy ha én elkészítem a szükséges okmányokat az ő Felségétől kérendő dispensatióra nézve, s azt püspök urhoz beterjesztem vélemé- nyezés végétt, vajjon elég lesz-e az az egy oldalról történt kérvényezés, t. i. a ref. vallású nő részéről felterjesztve csak, vagy pedig a férfit megint külön útasítsam dispensatió kérésre az ő egyházi hatósága útján, azon okon például, hogy a református püspök ur nem adhatna maga az ilyen vegyes vallásúak által kötendő házasságra nézve vélemé- nyes jelentést? vagy pedig: az okmányok beszereztetvén, a (görög keleti vallású) völegény lelkésze által küldessenek-e fel az ő egyházi hatósága útján a legfensőbb forumig? avagy vajjon a görög keleti vallású atyafi még egyházi ható- sága útján is nyerhet-e engedélyt e nővel kötendő házas- ságra nézve, kivel első fokú sógorsági viszonyban áll? és ha nem, vajjon továbbra is csak úgy élne-e, mint eddig? holott pedig most már az atyafiaknak is erős óhajuk volna az, hogy megesküdjenek a maguk megnyugtására is, főleg midőn tudokra adtam, hogy mily nagy hibát követtek el az eddig született gyermekeknek törvényesekül lett beiratása által is.

De meg az atyafiaknak is eltökélt szándékuk az, hogy ők ugyan egymást el nem hagyják, mert az elhunyt sze- gény nő halálos ágyán tette azon kérését férjéhez, hogy az ő elhunytja után vegye magához a férfi az ő testvérjét. Szóval most már a férfi ezzel is indokolja ragaszkodását azon nőhöz, kivel 7 év óta csakugyan együtt lakik.

Ime, tehát ezekben igyekeztem röviden előadni azon esetemet, melyre nézve bátorkodtam kérni a t. szerkesztő úr tájékoztató útasítását.

Darvason, 1887. szept. 8.

Kiss Sándor,
ev. ref. s. lelkész.

V á l a s z.

Az egész ügynek természetesen az volna a legeggy- szerűbb megoldása, hogy az a görög-keleti vallású férfiú térjen át a mi egyházunkba, a mikor a házassági akadály alóli fölmentés püspökünk útján igen egyszerűen és könny- nyen kieszközölhető. Ha nem teszi ezt, hosszú és esetleg költséges eljárásra kell magát elszánnia. A görög-keleti egyház, mint tudjuk, igen szigorúan megnehezíti a rokonok és sógorok közti egybekelést, de, úgy hiszszük, hogy a római katolikus egyház példájára, az sem teszi föltét- lenül lehetetlenné az oldalági első fokon sógorságban levők egybekelését. Nézetünk szerint hát, ha a férfi nem akar áttérni, saját püspökénél kell neki megindítani az ügyet, annál, vagy az által kell a fölmentvényt megszereznie. Ha az megvan, akkor kell a református nő egyházi főhatósága, tehát Darvasra nézve a debreczeni püspöki hivatal útján a vallásügyi minisztériumhoz fordulni. Ha a kettős fölment- vény megérkezett, összeeskethető az illető pár s törvény- telen gyermekeik az utólagos házasság által, a kellő for- mák megtartásával törvényesíttetnek, mert hát azon gyer- mekek, ha szinte törvényeseknek írtak is be a gör. kel. papok által, törvényeink szerint e nélkül törvény- teleneknek tekintendők.

Azt nem tudjuk, hogy sok költségbe kerül-e, vagy hogy egyáltalában kerül-e költségbe a gör. kel. egyházi hatóságoknál való ilyen eljárás, de azt tudjuk, hogy ha az a férfi áttér hozzánk, a püspöki hivatal részére mindene- setre beküldendő 10 frton kívül szegénységi bizonyítványa alapján, minden egyéb költségtől megszabadul.

Igy állván a dolog, tekintettel az illető szegénységére s az eljárás sokszorosan megkönnyebbítése céljából is, azon emberre nézve csakugyan legtermészetesebb dolog volna a hozzánk való áttérés.

II.

1886. szept. 6-án K. G. azon kéréssel fordult hozzám, hogy nejt, ki szept. 4-én meghalt, részeltessem a legtiszt- tességesebb temetésben, de a halottkémi látleletet átadó küldöncz oda nyilatkozott, hogy K. G.-nek a megboldogult nő csak ágyasa volt. K. G.-t azonnal hívtam, hogy a valót mondja meg, mert ellenesetben törvényesen fogom kény- szeríteni. Megmondta hát a valót. Gyermekei, kik megbol- dogult elődöm által törvényeseknek írtak, általam a tör- vénytelen rovatba vezettettek.

Folyó szeptemberhó 1-sején ugyanazon ember jött hozzám, egybekelési szándékát jelenteni H. P. nővel. A gyanús ember után tudakozódván, a kikérdezettek határo- zottan azt mondták, hogy törvényes nője van életben, kit eltemetett gazdasszonya miatt hagyott el, — látták, beszél- tek vele, de lakhelye ismeretlen előttök. K. G.-t kérdőre von- tam, erősen tagadja, hogy neki törvényes nője lett volna, vagy élne, teljesen ártatlannak tartja magát, rágalmozók- nak nevezi, kik oly valótlanságot koholnak. Kész a törvény- széken az eskü letételére. Nőtlenységét hivatalos iratokkal nem képes igazolni, sem ilyeneket előállíttatni, mert sok költségbe s fáradságába kerülne, mert, mint mondá, 24 községben s városban lakott, az ország különböző részein. Ily körülmények között mit tevő legyen az eskető lelkész? Kérem a szerkesztő ur becses nyilatkozatát. **O. K.**

V á l a s z.

Ilyen előzmények után, egy mindenesetre gyanús múltú emberrel szemben, véleményünk szerint, ne menjen be a lelkész könnyedén az esketés végrehajtásába.

A kérdés tehát az, hogy megeskessen-e a lelkész egy olyan valakit, kiről azt híresztelik, hogy törvényes házastársa él?

Az ügy teljesen polgári jellegűvé válik ily módon. Hívassa föl a kérdést föltevő tiszteletes lelkész ur azt az illető férfit, ki szabad állapotának igazolására kész az eskü letételére s mondja meg neki, hogy ily körülmények közt nem esketheti őt meg mindaddig, míg magát ki nem tisztázza. Ennek pedig az lesz az útja, hogy vigye az ügyét ő maga a polgári hatóság elé, idéztesse föl „rágalmazóit“, s ha ezek azután szintén készek lesznek esküt tenni állítások igazsága mellett, az a hatóság ki fogja deríteni a valót. Ha igaz annak az embernek az ügye, el fogja fogadni ezt a tanácsot, jól tudván, hogy ellenesei viselik majd az esetleg szükséges költségeket. Ha nem igaz, akkor vonakodni fog a lépés megtételétől s ez bizonyára ellene bizonyít. Mig az ügy tisztázva nincs, az esketés nem történhetik meg.

Irodalom.

1. N ő t a n, vagy az asszonyi hivatástudománya. Iskolai tanulmányul írta Kálniczky Endre. VI. javított kiadás. Ára 24 kr. Miskolcz, Ferenczi B. tulajdona 1888. Kérdések és feleletekben van e könyvecske írva, a bevezetés után két részben a női magaviseletről, vagy leányi erényekről, majd a női, mint házi- és gazdasszonyi kötelességekről szólván. Sok hasznos és tanúságos dolgot mond el ezen Nőtán, de, mint a hogy a legtöbb eddig megjelent bírálatban olvastuk, szerintünk is nagyban alászállítják annak értékét a belé szőtt igen-igen gyöngye versek. — 2. Protestáns Nép-könyvtár. Szerkesztik Budapesten Scholz Gusztáv és Farkas József. Kiadja és nyomatja Hornyánszky Victor. Örömmel lapozgattuk át e vállalat utóbbi, VI—VIII. számait s érdekes tartalmában sokat gyönyörködtünk. Szívesen ajánljuk. — 3. Prot. árvaházi képes naptár 1888-ik évre. Szerkeszti Farkas József. Tizenötödik évfolyam. Budapest. A „Prot. árvaházi Bizottság“ kiadása. Ára 30 kr. Nyomatta Hornyánszky V. E jól szerkesztett naptárt melegen ajánljuk mindenképp figyelmébe. Érdekes képek benne az öt magyar református püspök együttes, Karsay Sándor püspök, báró Kochmeister Frigyesné, Karacs Teréz arczképeik, továbbá az eperjesi kollégium és egy néger keresztelés képe. A naptár jól írott, egyszerű, de vonzó hangon elmondott történetkéi, beszélyei, versei stb, mind igen igen kedves olvasmányt nyújtanak. — 4. Erkölcsei rajzok az emberi természetéről. Egy sor egyházi beszéd. Írta Mihályi Károly. Sajtó alá rendezték és kiadták a néhány tanítványai. Második kötet. Ára 1 frt. N.-Enyed. Ismertetni fogjuk.

Eötvös Károly Lajostól, ki Torontálmegyéből, hol segédtanfelügyelő volt, mostanában neveztetett ki Háromszékmegye tanfelügyelőjévé, „Az egyházi közigazgatás kézikönyve“ cz. alatt egy 80—90 nagy 8-ad ívre terjedő két erős kötetes mű fog november hótól fogva 4 hetenként kibocsátandó 20—22, négy ives füzetekben

megjelenni. Az egyházi közigazgatásról szóló I. kötet első könyve a hatóságokról, 2-ik könyve a lelkészi hivatalról, 3-ik könyve a házasságról, törvénykezésről, 4-ik könyve a javadalomról, 5-ik könyve az egyháziak hagyatékáról, — a felekezeti iskolajogról szóló II. kötet első könyve a felekezeti iskolajog multjáról, 2-dik könyve a felekezeti iskoláról és az államról, 3-ik könyve a tanítókról, 4-ik könyve a felügyeletről, 5-ik könyve az iskola fentartásról, 6-ik könyv a közép- és főiskolákról tárgyal. Kiadja e művet Hornyánszky V. s a megrendelések és előfizetések f. évi október 1-ig hozzá küldendők (Budapest, Akadémia). A mű megrendelési ára füzetenként 30 kr, az egész műre előfizetési ár 6 frt. Kellő számú megrendelés esetén a megrendelők részére egy nagy egyházi közigazgatási térkép fog ingyenes mellékletül megküldetni. Mi úgy ismerjük E. K. L. tanfelügyelő urat, mint prot. tanügyünk egyik kiváló munkását s mint ev. ref. egyházunk egyik buzgó, hű fiát. Fényes tehetsége biztosíték előttünk műve jóságára nézve. Ez úttörő szép munkát azért, melynek megjelenése elé élénk érdeklődéssel tekintünk, ajánljuk olvasóink szíves figyelmébe.

Különfélék.

Debreczeni főiskola. Kecskeméti Ferencz békési ev. ref. lelkész, mult augusztushó 27-én történt lelkészszé avat-tatása alkalmával megemlékezvén a debreczeni főiskolától általa, mint szegény tanuló által nyert jótéteményekre, részint az ezekért való hálából, részint az említett ünnepélyes alkalom emlékére, a főiskola részére 250 frtnyi alapítványt tett, melyből 100 frtot már be is küldött s a fenmaradó 150 frtot két év alatt lefizetendi, addig a fenmaradó összeg 6%-os kamatait fizetvén. Az alapítvány évi kamatja egyik évben egy, VI. gymn. osztályt végzett tanulóknak, ki a vallástant az V. és VI. osztályban, tehát két évben, a tanári kar véleménye szerint legszorgalmasabban s legtöbb eredménnyel tanulta, másik évben pedig egy hittanhallgatóknak adandó, ki az illető szaktanár véleménye szerint, a theol. tanári karral is egyetértőleg, az ó- és újtestamentomi exegesist legbuzgóbban s legtöbb sikerrel tanulmányozta. Az ilyen alapítványhoz nem kell kommentár. Ugy az indítók, mely azt tette, mint a kitűzött cél emelkedett érzületéről tesz bizonyosságot.

Debreczenben végzett lelkészjelöltek a külföldön. Sass Béla, debreczeni főiskolánk mult évi széniora Berlinbe indul tanulmányai folytatására. Főként a philosophicumok és az exegetica theologia tárgyai hallgatására készül. Vele együtt indul el hazulról Dávid Gyula, ki ismét Utrechtbe tér vissza. Edinburghban Buday János és Török Zoltán volt hallgatóink még egy iskolai évet fognak eltölteni. Üdvözljük az ifjú lelkészjelölteket a távolban s Isten áldását kérjük nemes törekvéseikre.

Lelkészválasztás. B.-Gyulán, mint értesülünk, Donbi Lajos n.-váradai lelkész választatott meg lelkészül 279 szavazattal, míg a vele együtt pályázók közül egyik 53, a másik 17, a harmadik 4 szavazatot kapott. Isten áldását kérjük barátunkra az új munkatéren.

Lelkészjelölés. A szilágy-szolnoki egyházmegyében a m.-csaholyi lelkészi állomásra kijelöltettek: Diószegi Miklós sz.-csehi s. lelkész, Kovács Ödön alsó-siményfalvi, Ma-

téka József bülgézi rendes lelkészek, Szabó István és Versey Miklós lelkészjelöltek. A szeéri lelkészi állomásra: Baló Bálint sz.-somlyói s. lelkész, Beke Ráfáel, Pócsik János, Szabó József, Zsigmond Géza lelkészjelöltek.

Kisujszállás. E tanév megnyitásával a múlt évben helyettes tanárokkal ellátott tanszékek rendes tanárokkal töltettek be. Jelesül tanárokká választottak pályázat útján Dr. Székely Bendegúz okleveles tanár, Aczél József egyetemet végzett tanárjelölt. Okleveles tanárok még középtanodánkban Gál Zsigmond, Dr. Both István, ki a lefolyt tanévben önkéntes honvéd vala. E szerint a tanári kart 6 rendes tanár alkotja. Az egyháznak kiadása középtanodájára a múlt tanévben volt 6030 frt. Beírott növendék volt 102. Ösztöndíjalap 3317 frt. K. H. L.

N.-Beckerek. Szalay József n.-beckereki lelkész legközelebb Háromszékmegyében, Erdővidéken s Udvarhelymegyében rendezett, a körülményekhez képest sikeres gyűjtést a n.-beckereki ref. templom építésére. Legbuzgóbban adakoztak Udvarhelyen, hol 107 frt gyűlt önként a perelybe és Kézdi-Vásárhelyen, hol 48 frt gyűlt.

Ő Felsége a király, a f. hóban tartott hadgyakorlatok alkalmával Töke-Terebesen járván, a nagyszámú küldöttségek sorában a tiszántúli egyházkerület és a sáros-pataki főiskola képviselőinek hódoló tisztelgését is fogadta. Kun Bertalan püspök üdvözlő szavaira így válaszolt a Felség: „Különös örömmre szolgál, hogy a magyarországi reformátusok mindenkor kitüntek hazaszeretetök által s hű támaszai voltak a trónnak. Ennek kifejezését látom itteni megjelenésükben is. Midőn ezt megköszönöm, legyenek meggyőződve, hogy a felekezetnek jogos igényeit mindenkor királyi kegyelmemben részesítem.” Főlemelő volt a küldöttségre, hogy ő Felsége mindenkire szólott valamit. Kérdezősködött a s. pataki főiskola állapotáról. Elmondta, hogy úgy tudja, hogy szép iskolai épület van S.-Patakon, hogy általában igen nagy az iskola, hogy vannak joghallgatók is. Kérdezte, hogy hány éves a theologiai tanfolyam? hogy mindjárt a gymnasium bevégezése után mennek-e a papi pályára? hogy vannak-e a gymnasiumban papi jellegű tanárok? Általában minden nyilatkozatával és kérdésével egyházunk és tanügyünk állapota iránti érdeklődéséről tett ő Felsége bizonyoságot. Ezen adatokat sáros-pataki lap-társunktól vevén át, érdekes, a mit a „Religio“ szept. 17-iki száma a dévai fogadásról, illetőleg ezen a királyi válasz hangjáról mond. Leírván a róm. kath. és a görög-keleti vallásnak küldöttségeihez intézett királyi szavakat, így ír tovább a nevezett lap: „A legkegyesebb választ a királytól kétségkívül a helvét hitvallású ev. reformátusok kapták. A katolikus papságnak Déván adott királyi válaszban egy igen piczi, de annál lényegesebb szócskához, „ha“-hoz van kötve a királyi tetszés és elismerés. A református küldöttséghez intézett királyi szózat semmi „ha“-féle föltételhez nem kötötte a reformátusokkal való megelégedést és királyi ajakkal konstatálja, hogy a protestánsok Magyarországon, a béke, haladás és egyetértés malasztjait megelégedéssel és „boldogan“ élvezhetik. A nevezetes királyi szózat szószerinti szövege egyébként ez: „Legyenek meggyőződve, hogy az imént kifejezett hű érzelmeiket legbecsesebb ajándéknak tekintem s midőn azt őszinte köszönetemmel viszonzom,

szívemből kívánom, hogy hittársaik a béke és haladás, valamint a testvéries egyetértés malasztjait megelégedéssel és boldogan élvezzék.“

Szász Domokos püspök és a román kormány. Szász Domokos erdélyi ref. püspök a múlt héten látogatást tett Romániában, hogy az ott szétszórt magyar ref. egyházközségek ügyét rendezze s új esperességgé szervezze, melynek központja Bukarest lesz. Ez útja alatt több jogtalan sérelmet kellett túrnie a román kormánytól. A püspök első megálló helye Plojest volt, hova Bodor titkár és Bartalus János bukaresti református pap kíséretében érkezett. A pályában történt ünnepélyes fogadtatás után a püspök elnöklése alatt egyháztanácsi ülés volt. Másnap délnél innen Galaczra utazott, honnan a megtartott egyháztanulmány után Brailába ment. Itt a prefekt tudatta a püspökkel, hogy Sturdza miniszter távirati parancsából a rendőri hatóságoknak meg kell akadályozniok a püspököt, hogy a templomokat kivéve nyilvános beszédeket tartson, valamint az iskolákat meglátogassa. A püspök itt is egyházi gyűlést tartván, Pitestibe utazott. Itt érkezését rendőrség várta, élén a prefekttel, ki szintén kijelenté, hogy a püspöknek nem engedheti meg, hogy üdvözlő beszédet tartson, vagy az iskolákat meglátogassa. A püspök kijelentette, hogy jogai tudatában csak karhatalomnak enged; ezt a prefekt nem alkalmazván, a fogadtatás simán folyt le. Bukarestbe e hó 10-én este érkezett a püspök. A pályaudvarban híveinek nagy része várta. Salamon főgondnok üdvözlő szavaira a püspök meghatóan válaszolt. Másnap reggel istenitiszteleten szónokolt a püspök. Beszédét a román rendőrség két gyorsírója jegyezte. A püspök beszéde végén a román királyi párért is imádkozott. Mikor a püspök a templomból kilépett, daraboncz állott eléje a prefekt azon rendeletével, hogy őt azonnal a rendőrséghez kövesse. A püspök előbb az osztrák-magyar követ-séghez ment, hogy panaszt emeljen. A követ távollétében, a titkár jegyzőkönyvbe vette panaszát. Csak azután ment a püspök a rendőrséghez, hol a lépcsőkön az épen lejövő prefektnak bemutatva magát. A prefekt gorombán ráförmedt a püspökre, hogy miért merészelt az indóháznál beszélni. Este a bukaresti magyarok társulatának termeiben a püspök tiszteletére bankett volt, melyet műkedvelői előadás és tánczvizgalmal követett. Az ügy további fejleményére kíváncsiak vagyunk.

Halálozások. Menyhárt János hittanárt, theologiai akadémiaink érdemes Nestorát, súlyos csapás érte feleségének, Vecsey Kornélia asszonynak f. hó 17-én, élete 51-ik, boldog házasságok 31-ik évében, néhány napi szenvedés után történt csöndes kimúltában. A megboldogult fölött f. hó 19-én lapunk szerkesztője mondott rövid imádságot. Legyen könnyű a föld az elhunytnak s az itt maradt férjnek és leánynak bánatát enyhítse a közrészvét! — Ujfalusi József, a f.-szabolcsi egyházmegye volt gondnoka, élete 73-ik évében meghalt f. hó 19-én s Mihálydiba szállítatva ki, itt 21-én eltemettetett. Béke a hű ember poraira!

Kérelem. Mint az Országos protestáns árvaegylet választmányja által az 1888. évi Árvaházi naptár szétküldésével és kezelésével megbízott könyvkereskedés, van szerencsénk a nagytiszteletű lelkész urakat felkérni, hogy ha a fentemlített naptárból eddigelé példányokat nem kaptak volna, de azok elárúsítását, tekintve a jótékony célt, elvállalják, forduljanak levelező lapon hozzánk és mi azonnal szolgálunk, bérmentve, példányokkal. Budapest, 1887. szept. 25. Kiváló tisztelettel Hornyánszky Viktor, akadémiai könyvtáros.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**